

Ny Tid

Rapport 21

Alexandra Franzén

Taksim är överallt

– En rapport om Gezipark-
revolten sommaren 2013

arenaidé

Publicerat i februari 2014.

Copyright: Alexandra Franzén och Arena Idé.

Bild: Mstyslav Chernov/Wikimedia Commons

Rapporten finns tillgänglig på <http://www.arenaide.se/rapporter/>

Arena Idé är en del av Arenagruppen
www.arenagruppen.se

Arenagruppen
Saltmätargatan 22
113 59 Stockholm
Tel (vx) 08-789 11 60

Ny Tid är ett projekt inom tankesmedjan Arena Idé. Syftet är att befrämja en radikal och progressiv idéutveckling inom olika politikområden. Projektet kommer att söka inspiration från såväl andra länder som de senaste forskarrönen. Inom projektet kommer vi att publicera rapporter och uppsatser kring en rad frågor och med en bred ansats. Rapporterna kommer att presenteras och diskuteras på offentliga seminarier.

Inledning: Intryck från en revolt	4
Upptakten till Gezipark-protesterna	7
Protesterna börjar	10
Revolten ändrar inriktning	12
Regeringen Erdoğan's svar på protesterna: repression	13
Vilka var aktivisterna?	14
Slutsatser:	16
Ett mer polariserat land	16
En ny syn på den kurdiska frågan	17
AKP är inget oövervinnligt parti	17
En instrumentell syn på demokratin	19
Turkiet och EU efter Taksim	20
Sverige och Turkiet	22
Taksim är överallt, motståndet är överallt	23
Referenser	24
Litteratur	24
Internetkällor	24
Intervju	26

Inledning: Intryck från en revolt

Hösten 2010 bodde jag inte långt från Taksim vid Galatatornet och passerade då torget varje morgon på väg till mitt arbete. Jag minns det som den mest trafikerade plats jag besökt i mitt liv. Bilar, bussar, dolmuşar och fotgängare trängdes med varandra i denna mittpunkt för det europeiska Istanbul. Ljuden av restauranginropare, de röda spårvagnarnas varningsklockor och alltför gamla lastbilmotorer skapade tillsammans en brokig bakgrundsmusik som ljöd på torget från tidig morgon till sen kväll. Vissa söndagar stannade jag till i Geziparken vid Taksim, det var det enda större grönområdet på gångavstånd från mitt hem och den var med sina påfallande få besökare en ovanlig plats i femtonmiljonersstaden då den aldrig var belägrad av folk, kanske på grund av sitt rykte bland lokalbefolkningen som en kontaktpunkt för stadens homosexuella män. Morgonen den tionde november det året passerade jag Taksim ett par minuter efter nio då hela Turkiet stannar upp för att under två minuter hedra landets grundare Atatürk. Det var en överklig känsla att se all trafik och den enorma mängden människor plötsligt på given order frysa till is och inte röra sig ur fläcken. Två minuter senare tystnade sirenerna och Taksim återgick till att vara en av Europas mest kaotiska trafikpunkter.

Jag återvände till ett mycket annorlunda Taksim och Istanbul den 10 juni 2013. Geziparken hade "ockuperats" av ungdomar och Atatürks kulturcenter, en av huvudbyggnaderna på Taksim, var beklätt med en rad olika vänsterbanderoller. På torgets Atatürkstaty hängde det flaggor och trafiken på torget hade effektivt blivit avskuren av barrikader och nedbrunna bilar. Demonstranter hade sprayat slogans över stora delar av området (saker som "pepparsprej gör huden vacker" på MAC:s järnjalusier) och det var ännu fler tygaffischer med Atatürk och turkiska flaggor uppe än vad det brukar vara. För någon som bott i Istanbul var synen lika fantastisk som om SSU och Ung Vänster gemensamt skulle ha ockuperat Sergels Torg i Stockholm, skurit av trafiken i alla riktningar med barrikader och hängt upp tygporträtt av Karl Marx och Olof Palme längs Kulturhuset. Plattan skulle vara ett occupyområde med sjukhus, bibliotek och matstånd.¹

Från Istanbul fortsatte jag till Ankara. I Ankara var proteströrelsen koncentrerad till den mycket lilla Kuğulu Park och den centrala stadsdelen Kızılay. Det rådde en märklig stämning i huvudstaden.

¹ En god uppfattning över stämningen får man i det publicerade fotoalbumet "Gezi Günlükleri" av Gamze Erbil, 2013.

Om man besökte Kuğulu Park dagtid stod det ofta ett femtiotal poliser och journalister som med spänd förväntan observerade ett par tonåringar draperade i turkiska flaggor. På Anıtkabir, minnesmonumentet över Atatürk, såg jag ett nygift par som tog sina bröllopsfotografier vid landsfaderns grav. En mycket tydlig demonstration av motstånd mot regimen. Efter 19.00 om kvällarna var det som om hela centrum förberedde sig för strid; affärer slog igen, onaturligt många poliser rörde sig ute och högljudda helikoptrar hovrade över stadskärnan. Längs Kızılay-torget stod det dag som natt en rad TOMA, ett slags bepansrat fordon som den turkiska polisen använder vid urban upprorsbekämpning. Från ett litet torn uppe på fordonet kan polisen skjuta tårgas och vatten på demonstranter.² Det stod "Diyarbakır" på alla de TOMA jag såg vid Kızılay. Diyarbakır är den viktigaste staden i sydöstra Turkiet, den region där kurderna framför allt lever. Det var en övertydlig illustration över att det våld som präglat sydöstra Turkiet sedan början av 80-talet nu hade spritt sig över hela Turkiet med Gezipark-protesterna.

Tidigt på morgonen den 16 juni återvände jag från Ankara till Istanbul. Mitt hotell låg i Beyoğlu, centrumet för protesterna. Under kvällen och natten hade polisen med hjälp av tårgas och vattenkanoner utrymt Geziparken och Taksim och spärrat av hela området för att hålla demonstranterna borta. Jag hamnade i Beşiktaş och kunde snabbt konstatera att ingen taxi var beredd att köra mig till mitt hotell. "Olmaz" (omöjligt) sa de och skakade på huvudet. I den tidiga gryningstimmen fick jag så ta min resväska och börja vandra upp mot Taksim. Beyoğlu liknade denna morgon en krigszon. Polisen hade upprättat kontrollstationer för att förhindra folk från att ta sig till torget och man kunde se grå rök stiga upp mot himlen från olika bränder. Jag lyckades tala mig förbi kontrollstationerna, andra hade mindre tur. Väl uppe vid Taksim stod poliser samlade i grupper, de hade satt upp stora stålvajrar runt hela torget så att det var svårt att ens gå runt det. Man kunde inte tro att det var samma revolutionstorg som jag hade sett en vecka tidigare med sin ockuperade park, tygbanderoller från Atatürks kulturhus och utbrända bilar fullklottrade med regeringskritiska slagord. Denna sommarmorgon hade man

² Det turkiska företaget som producerar TOMA ger följande beskrivning av fordonet på sin hemsida: "*By its high technology sub-systems TOMA satisfies requirements of security forces. TOMA is a very effective vehicle to ensure the interior security, fast and effective dispersion of the riots. It is actively used in many countries such as Azerbaijan, Libya, Zimbabwe, Georgia and Kazakhstan particularly in Turkish Police and Turkish Gendarmerie*". Citat från

www.nurolmakina.com.tr/en/products/internal-security/toma.html, citerat

den 28/9 2013

snarare känslan av att ha anlänt timmarna efter en statskupp med denna absurda mängd poliser och lika absurda brist på vanliga människor. Jag lyckades ta mig in på huvudgatan İstiklal Caddesi där det låg stenar och sopor överallt. Till sist fann jag mitt hotell efter denna sant surrealistiska morgonpromenad.

Klockan 16.00 samma eftermiddag hörde jag skrik på gatan nedanför mitt hotell. En demonstration hade utlysts som protest mot nattens polisråd mot Geziparken. Demonstranterna skyddade sig mot tårgasen genom att bära simglasögon, munskydd och gula gruvarbetarhjälm. Samma procedur upprepade sig gång på gång. Demonstranterna började skandera slagord, kom gående i riktning mot Taksim, möttes av polisens bepansrade fordon, tvingades tillbaka, drack vatten och gnuggade sig i sina tårgasade ögon. Någon minut senare kom nästa våg. Under de timmar jag stod i mitt hotellfönster såg jag tonåringar, pensionärer, organiserade kommunister, kvinnor i slöja, arbetare och tjänstemän delta i demonstrationen. De hjälpte alla varandra. Jag såg enbart en demonstrant som var våldsam, en ung kille som kastade sten på polisen. Efter ett par timmar sprang jag ut i denna megademonstration för att hitta något ställe att äta på och hade då det tvivelaktiga nöjet att bli tårgasad för första gången i mitt liv. Från mitt fönster hade jag tidigare sett hur en tårgasgranat spridde ut sin vita rök över en byggarbetsplats mitt emot hotellet och hur arbetarna kastade ned sina verktyg för att snabbare kunna ta skydd mot gasen.³ Det var en eftermiddag av urskillningslös polisbrutalitet. Väl ute ur hotellet stötte jag på andra svenskar som blivit besprutade av vattenkanonerna och kunde berätta att polisen hade blandat i någon kemikalie i vattnet eftersom huden började svida och bränna när den kom i kontakt med vätskan. Den absolut värsta scenen denna söndag såg jag senare på kvällen från mitt fönster. Plötsligt kom polisen i en TOMA tillsammans med ett medborgargarde beväpnat med påkar, det var uppenbart att de opererade gemensamt. Medborgargardet började misshandla de helt obehäpnade demonstranterna med påkarna medan polisen tittade på från sin TOMA. Inom kort var alla demonstranter på

³ En god illustration av den totala bristen på kontroll över användningen av tårgas under protesterna är det faktum att det brittiska generalkonsulatet i Istanbul under en demonstration i juli fick sammanlagt sex tårgaspatroner inskjutna på sitt område. Då ska man ha i åminne att konsulatet är omhägnat av meterhöga murar på alla sidor.

www.hurriyetdailynews.com/harsh-police-crackdown-empties-istanbuls-gezi-park-taksim-square.aspx?PageID=238&NID=50303&NewsCatID=341, citerat

den 25/9 2013

flykt från den europeiska sidan av Istanbul. Det rådde lugn i Beyoğlu.⁴

Upptakten till Gezipark-protesterna

Vad var det då som fick miljoner turkar över hela landet att gå man ur huse för att protestera mot regimen? AKP kom till makten i november 2002. Abdullah Gül efterträdde då Bülent Ecevit på premiärministerposten. Turkiet hade under regeringen Ecevit drabbats av en extremt allvarlig lågkonjunktur och den turkiska befolkningen var beredd att pröva det mesta för att komma ur den förödande krisen. AKP överraskade många turkar och utländska observatörer positivt genom att omedelbart starta en reformprocess med sikte på ett framtida EU-medlemskap, ansträngningar som till sist belönades med att EU-toppmötet i Bryssel i december 2004 beslutade att Turkiet skulle få lov att inleda regelrätta medlemsförhandlingar med EU.⁵ AKP:s inledande politik med inriktning mot ökad demokratisering och respekt för de mänskliga rättigheterna kom dock av sig. Om inte tidigare stod det helt klart att AKP-administrationen slagit in på en mer auktoritär bana 2009 då den sekulära mediemagnaten Aydın Doğan fick en skattebot på 2,5 miljarder dollar, ett uppenbart politiskt straff som inte drabbade regeringens anhängare inom turkiska massmedier.⁶ Denna vändning gentemot minskad demokrati och frihet har accelererat sedan AKP vann det senaste parlamentsvalet i juni 2011. De femtio procent av turkarna som inte röstade på Erdoğan i det valet har sedan dess fått utstå en rad provokationer:

1. Stora delar av landets officerskår (som traditionellt setts som garant för Turkiets sekulära statsskick) har i rättegångar som påminner som skådeprocesserna i Sovjetunionen under 1930-talet dömts till mångåriga fängelsestraff. Till exempel sitter Turkiets överbefälhavare från 2008 till 2010, İlker Başbuğ, för tillfället i fängelse på livstid för att ha planerat att störta den AKP-regim som han tjänade under årat. En femtedel av Turkiets generaler är nu fängslade för olika påstådda politiska brott. De brottsbeskrivningar som åklagarsidan presenterar är ofta fantastiska i ordets ursprungliga bemärkelse. Så anklagas bland annat 75

⁴ Både uppgifterna om tillagda kemikalier i vattnet och användandet av beväpnade medborgargarden togs senare upp av Amnesty International i organisationens rapport om protesterna. "Gezi Park Protests – Brutal denial of the right to peaceful assembly in Turkey", Amnesty International, 2013, sidorna 16 och 19.

⁵ Ingmar Karlsson, *Turkey in Europe but not of Europe?*, 2009, sidorna 5–15 och Ann Dismorr, *Turkey Decoded*, 2008, sidorna 47–69 och 98–115

⁶ The Economist, "The Press in Turkey – Not so free", 6/4 2013

marinofficerare för att ha monterat en kamera i amiral Güners dotters rum med målet att få komprometterande filmer som kunde användas i utpressningssyfte.⁷ Oberoende experter som följt rättsmålen har påpekat att en stor del av bevisen uppenbarligen är fabricerade.⁸ Det svårt att dra någon annan slutsats än att AKP och gülenisterna (en sunnimuslimsk rörelse med ett konservativt politiskt program med många anhängare inom polis- och domstolsväsendet) använder dessa rättsfall som ett icke-konstitutionellt sätt att göra sig av med politiska antagonister.

2. En av Turkiets nationella symboler, flygbolaget Turkish Airlines, har islamiserats. Alkoholservningen har tagits bort på en mängd flygrutter, förslag på en mer konservativ och muslimsk klädkod har lanserats och tidigare i vår förbjöd företagsledningen också bolagets flygvärdinnor att använda rött läppstift, ett beslut som väckte så starka protester att företaget var tvunget att dra tillbaka det. Även de restriktioner regeringen Erdoğan infört gällande försäljning av alkohol det senaste året tolkas av många turkar som ett aktivt sätt att avsekularisera Turkiet. Att premiärministern i parlamentet under en alkoholpolitisk debatt kallade Turkiets grundare Atatürk och hans närmsta man İnönü för "ett par alkoholister"⁹ upplevdes också av många turkar som fullständigt oacceptabelt.

3. Turkiets aleviter (alevism är en form av sekulär livsåskådning som har sina rötter i shiaislam) vilka utgör cirka en femtedel av landets befolkning har provocerats av att regeringen har beslutat att den tredje bro som man nu konstruerar över Bosporen ska kallas "Yavuz Sultan Selim"-bron. Sultanen Selim lät döda 40 000 aleviter under 1500-talet och ses alltså som en massmördare av den alevitiska minoriteten.¹⁰ Turkiska aleviter är nästan uteslutande kemalister och en stor majoritet av dem röstar på det republikanska partiet CHP. De har in i modern tid förföljts av den sunnimuslimska majoriteten, senast 1993 mördades 37 alevitiska intellektuella i en mordbrand i Sivas organiserad av sunni-

⁷ The Economist, "Turkey and its army – Erdoğan and his generals", 2/2 2013

⁸ Gareth H. Jenkins "Between Fact and Fantasy: Turkey's Ergenekon Investigation", 2009 och Dani Rodrik "A Moscow Show Trial on the Bosphorus", http://krugman.blogs.nytimes.com/2012/03/12/a-moscow-show-trial-on-the-bosphorus/?_r=0, citerat 13/9 2013

⁹ Citat ur The Economist, "The new young Turks", 8/6, 2013, sida 22

¹⁰ <http://www.hurriyetdailynews.com/Default.aspx?pageID=238&nid=52296>, citerat den 10/10 2013

muslimska extremister.¹¹ Att det sunnimuslimska AKP väljer att uppkalla den tredje bron efter sultanen Selim upplevs därför av aleviterna som en fortsättning på en flera sekel lång förföljelse.

4. Pressfriheten har under flera år inskränkts. Turkiet är i dag det land i världen som har flest fängslade journalister.¹² I Reportrar utan gränsers ranking över pressfriheten kommer Turkiet på plats 154 av totalt 179, efter länder som Colombia och Irak.¹³ Förutom den mycket repressiva lagstiftningen som inneburit att fler turkiska än kinesiska journalister sitter fängslade år 2013 utgör även ägandeförhållanden inom massmediebranschen ett allvarligt problem. De flesta massmediemoguler har stora affärsintressen inom även andra sektorer av den turkiska ekonomin. Det är välkänt att regeringen Erdoğan premierar kapitalister som står AKP nära och tvärtom straffar oppositionella kapitalägare genom att lägga hinder i vägen för deras affärsverksamhet. Den tidigare nämnda Aydın Doğan och hans skatteproblem är ett belysande exempel. Regeringskritiska journalister har därför svårt att bli (och förbli) anställda eftersom massmediemogulerna inte vill få problem med regimen.

5. Erdoğan har med sin anti-feministiska linje retat upp många yrkesverksamma kvinnor vilka känner att AKP vill vrida klockan tillbaka många decennier när det kommer till jämställdhetsfrågor. Han anser att abort är liktydigt med "mord"¹⁴ och har vid upprepade tillfällen förklarat att alla turkiska kvinnor borde skaffa minst tre barn. I somras höjde han ribban och förklarade vid ett besök i Kazakstan att kazakiska kvinnor borde skaffa fem barn.¹⁵ Man ska ha klart för sig att det är mycket svårt för turkiska kvinnor att kombinera en yrkeskarriär med barn.

6. Turkiets radikala ekonomiska utveckling under de senaste decennierna har krävt ett mycket högt pris i form av miljö-

11

<http://www.hurriyetdailynews.com/the-sivas-massacre-in-five-questions.aspx?pageID=238&nID=49923&NewsCatID=341>, citerat den 10/10 2013

12

<http://www.aljazeera.com/indepth/features/2013/02/2013217124044793870.html>, citerat den 11/10 2013

13 <http://en.rsrf.org/press-freedom-index-2013,1054.html>, citerat den 11/10 2013

14

<http://www.independent.co.uk/life-style/health-and-families/health-news/a-bortions-are-like-air-strikes-on-civilians-turkish-pm-recep-tayyip-erdogans-rant-sparks-womens-rage-7800939.html>, citerat den 23/9 2013

15 <http://www.hurriyetdailynews.com/Default.aspx?pageID=238&nid=21456>, citerat den 20/9 2013

förstöring och förstörda stadsmiljöer. Om man talar med turkar som passerat femtioårsstrecket och därför sett "utvecklingen" med egna ögon uttrycker de ofta starkt aggressiva känslor mot de politiker som låtit motorvägar och köpcentrum förstöra stora delar av Istanbul, Ankara och Izmir. AKP-regimen är påtagligt förtjust i "megaprojekt", dessa ses troligtvis som ett sätt att driva på ekonomin som saktat in påtagligt de senaste två åren¹⁶ samtidigt som de kan tjäna som monument över regeringen Erdoğan. Förutom den pågående omvandlingen av Taksim byggs för tillfället även en ny bro över Bosporen, landets första kärnkraftverk håller på att uppföras i Mersin medan en ny flygplats i Istanbul (som ska bli världens största) ska börja byggas 2017. Många turkar tycker att det är upprörande att regeringen lägger ned enorma summor pengar på megaprojekt utan en tanke på hur miljön och människors livsvillkor påverkas av desamma.

Var för sig hade inget av dessa förslag eller åtgärder lett till några större protester. Sammantaget innebär de dock att betydande skikt inom det turkiska samhället (kemalister, arbetare, kvinnor, miljövänner, studenter, aleviter, ungdomar och intellektuella) upplever att AKP sakta men säkert håller på att förvandla Turkiet till ett mycket auktoritärt samhälle som på en och samma gång är djupt präglad av ekonomisk nyliberalism och social konservatism. Samtidigt har den arabiska våren i över två år skakat en mängd regimer i det område som en gång var det Osmanska riket, ett faktum som framförallt inte gått Turkiets unga förbi. Alla dessa faktorer gemensamt bidrog till skapandet av en "perfekt storm" där det till sist räckte med en plan för ytterligare ett köpcentrum i Istanbul för att en revolution skulle bryta loss.

Protesterna börjar

När jag kom till Istanbul hade protesterna redan hållit på i över tio dygn. Det var de sista dagarna i maj som revolten startade. Det hela började med att ett fåtal ungdomar tältade i parken för att förhindra att grönområdet revs till förmån för ytterligare ett köpcenter. Mot dessa helt fredliga tonåringar använde den turkiska polisen tårgas och vattenkanoner. Snabbt spreds bilder av polisvåldet på Twitter och Facebook med resultatet att tusentals Istanbulbor spontant sökte sig till parken för att protestera mot repressionen. Detta fick polisstyrkorna att bli än våldsammare med följden att inte enbart demonstranterna i Istanbul blev fler utan också att ungdomar i andra storstäder gick ut i sympati-demonstrationer. En vecka efter den inledande polisräden mot

¹⁶ The Economist, "The Turkish economy strong but vulnerable", 15/6 2013

tonåringarna i Geziparken hade proteströrelsen gett sig till känna över i princip hela Turkiet.¹⁷

Man ska vara medveten om att Taksim har stor politisk symbolik i Turkiet. Det är med sin berömda Atatürk-staty och operahuset Atatürk Kültür Merkezi en symbol för kemalism. Det är en viktig historisk plats, från Taksim utgick de män som på uppdrag av regeringen Menderes i september 1955 jagade stadens grekiska befolkning i fruktansvärda pogromer. 1 maj 1977 dödades över trettio vänsteranhängare på Taksim av prickskyttar uppe på Hotel Marmara. Att regeringen Erdoğan vill göra om Taksim är därför inte märkligt, man vill sätta sin prägel på Istanbuls mest ikoniska offentliga rum.

Inledningsvis handlade demonstrationerna om Taksim och polis-repressionen. Demonstrationerna övergick dock snart i krav på att Erdoğan måste avgå.¹⁸ Premiärministern svarade med att kalla demonstranterna för "çapulcu"¹⁹, marodör eller vandal på turkiska. Demonstranterna övergick genast till att kalla sig själva çapulcu med den nya innebörden "frihetskämpe"²⁰. Under dessa historiska dagar lyckades inte turkisk tv leva upp till de förväntningar man kan ställa på massmedier i en demokrati. I stället för att rapportera om protesterna rådde det total tv-tystnad om händelserna. Mest ökad blev tv-kanalen CNN Türk som visade en dokumentär om pingviner samtidigt som CNN International direktsände från Taksim. Efter denna incident blev pingviner en motståndssymbol i Turkiet, aktivister kom klädda i pingvindräkter till demonstrationer, folk gick omkring i T-tröjor med pingvinmotiv och landets största politiska humormagasin Penguen tryckte upp affischer med en pingvin med snusnäsduk runt munnen som slänger en bukett blommor under kravallerna.²¹ Pressen var betydligt mer professionell med den följderna att en stor mängd journalister blivit uppsagda från olika dagstidningar i efterhand. Den undermåliga initiala massmediala täckningen ledde till att Facebook och

¹⁷ The Economist, "The new young Turks", 8 juni 2013, sida 20

¹⁸ De skullrop som jag hörde på samtliga demonstrationer jag bevittnade var "Her yer taksim her yer direniş!" (Taksim är överallt, motståndet är överallt!) och "Erdoğan istifa!" (Erdoğan avgå!).

¹⁹

<http://www.aksam.com.tr/siyaset/basbakan-erdogan-konusuyor-canli/haber-211898>, citerat 1/10 2013

²⁰ Se exempelvis Eylem Aydın, "Çapulcunun gezi rehberi", 2013

²¹ Penguen, 27/6, 2013

Twitter²² blev de viktigaste informationskanalerna under protesterna. Den unisona slutsatsen var att man inte kunde lita på turkiska massmedier, framför allt inte på landets tv-kanaler. Premiärministerns svar på utvecklingen var att peka ut sociala medier som huvudproblemet i det turkiska samhället.²³

Revoluten ändrar inriktning

Det jag såg från mitt fönster den 16 juni upprepades i hela Beyoğlu, mobbmedlemmar attackerade demonstranterna med påkar med polisens goda minne.²⁴ Våldet fick aktivisterna att ändra strategi; man skulle inte längre ge polisen någon ursäkt till att attackera fridfulla aktivister. Man började organisera forum i olika bostadsområden dit protestdeltagare gick för att diskutera hur man skulle gå vidare och försöka sprida rörelsen. Motståndet mot regimen tog sig även andra uttryck. I de sekulära områdena på den asiatiska sidan av Istanbul var så gott som samtliga invånare engagerade i kvällsprotester som startade 21.00 och sedan pågick i en timmes tid. För att visa sitt missnöje med regeringen gick folk ut på gatorna och förde oväsen av olika slag. En kväll i området Moda såg jag exempelvis cyklister ringa i sina klockor, bilister tuta, fotgängare klappa händerna, cafégäster dunka sina koppar i borden och kvinnor gå ut på sina balkonger och slå grytlock mot varandra under 60 minuter.²⁵ Om man gick ut på en restaurang eller bar i närheten av Taksim under dessa kvällar var det en tidsfråga innan man kände lukten av tårgas i luften; de turkiska bargästerna började då applådera för att visa sitt stöd för demonstrationerna. Man vägrade låta sig tystas. Det var uppenbart var sympatierna låg.

Den 17 juni ställde sig artisten och vänsterkemalisten Erdem Gündüz på Taksim med huvudet riktat mot Atatürks porträtt. Snart stod det massor av folk på Taksim, tysta och stilla riktande sina ansikten mot landsfaderns porträtt. Efter åtta timmar tving-

²² Under proteströrelsens första månad gick Turkiet från att ha 1,8 miljoner Twitterkonton till 10 miljoner. Ekim Çağlar, "De väntar på nästa fas av Gezi-upproret", Tiden 4/2013, sida 44

²³ Se

http://www.radikal.com.tr/politika/basbakan_erdogan_twitter_denen_bir_bel_a_var-1135952, citerat den 1/10 2013.

²⁴ Amnesty International skriver i sin rapport över Gezipark-protesterna att "*it appears from numerous accounts that civilians also took part in violence against demonstrators, apparently unhindered by, and sometimes in cooperation with, police officers*". Citat ur Amnesty International, 2013, sida 36

²⁵ Det pågår en brottsutredning mot minst en person för att ha deltagit i en manifestation av detta slag genom att banka på en kastrull. Amnesty International, 2013, sida 6

ade polisen Gündüz att lämna Taksim men då hade fenomenet med "duran adam", den stående mannen, spritt sig till de flesta turkiska storstäder. På Taksim stod det under veckor folk på torget som enbart genom sin passiva närvaro visade vad de tyckte om regeringen. Många av dem läste symboliska böcker, exempelvis George Orwells 1984.²⁶ Trots att detta alltså var en utstuderat fredlig och direkt passiv motståndsmetod blev minst sexton deltagare fängslade.²⁷

Regeringen Erdoğan's svar på protesterna: repression

Som tidigare konstaterats var AKP-regimens svar på oppositionsrörelsen en våldsam repression. Det har dött sammanlagt sju personer i demonstrationerna (varav en polis som trillade ned från en bro). Åldern på de aktivister som dödats är talande: en var 18, en annan 19, en var 20, två var 22 och den äldsta var 26.²⁸ Fler än 8000 har skadats.²⁹ 4900 personer hade redan vid midsommar arresterats. Man ska då vara medveten om att rätten till att delta i fredliga demonstrationer garanteras i Turkiets konstitution.³⁰ Utan att presentera tillstymmelsen till bevis hävdade regeringen återkommande att terrorister låg bakom demonstrationerna. Ordet terrorist kom att användas av ministrar som en synonym till regimkritiker, så hävdade i mitten av juni exempelvis statsrådet för EU-frågor, Egemen Bağış, att *"I am specifically calling on all our citizens who have been giving support to these protests. They should return to their homes. Unfortunately, at this stage the state will have to consider every individual there (Taksim) as members of terrorist organizations"*³¹. Man hävdade också att de alla var våldsamma medan det i realiteten var administrationen som stod för våldet och även bröt mot den turkiska grundlagen. Under tjugo dagars protester använde den turkiska polisen upp den tårgas som man annars brukar använda under ett år.³² Många av dödsoffren under protesterna har avlidit efter att ha blivit beskjutna med tårgas.

²⁶

<http://www.spiegel.de/international/world/profile-of-turkish-protest-movement-icon-erdem-guenduez-a-920577.html> och

<http://www.erdemgunduz.org/ARTICLE.html>, båda citerade 10/10 2013.

²⁷ Amnesty International, 2013, sida 42

²⁸

<http://www.hurriyetdailynews.com/22-year-old-protesters-dies-in-turkey-protests.aspx?pageID=238&nID=54154&NewsCatID=341>, citerat den 12/10 2013

²⁹ Amnesty International, 2013, sida 6

³⁰ Amnesty International, 2013, sida 9

³¹ Citat ur Amnesty International, 2013, sida 15

³² Amnesty International, 2013, sida 19

Tårgas är egentligen ett icke-dödligt vapen som enbart temporärt ska slå ut en polisiär eller militär motståndare. Så som den turkiska polisen tidvis använde vapnet under sommarens protester är det dock ett dödligt vapen, nämligen genom att på nära håll skjuta oskyddade aktivister i huvudet. Eftersom de poliser som på detta sätt dödat turkiska ungdomar i tjugooårsåldern inte straffats för sina handlingar måste slutsatsen bli att regeringen står bakom detta övervåld. Demonstranterna blev också utsatta för gummikulor, chockgranater och hot om sexuellt våld. Enligt Amnesty International utsattes också journalister, medicinsk personal och jurister för riktat våld från polisen med målet att skrämja dem från att täcka händelserna i massmedier respektive hjälpa deltagarna.³³ 81 journalister förlorade sina jobb under sommarens protester på grund av deras täckning av Gezipark-upproret.³⁴ En juridisk häxjakt pågår sedan en tid tillbaka på regimkritiker som publicerat information på Twitter eller Facebook under sommarens protester som exempelvis uttryckt stöd för demonstrationerna.³⁵ Premiärministern prisade landets poliskår och utmålade den som ett offer för ligisters våld.³⁶ Den trista sanningen är att den olagliga repression som regeringen släppte loss mot demonstranterna hade som enda mål att skrämja Turkiets politiska opposition till tystnad.

Vilka var aktivisterna?

Proteströrelsen förde samman en mängd olika samhällsskikt som vanligtvis aldrig möts. Drivande i protesterna var gymnasister och ungdomar, framför allt barn till den sekulära medelklassen i Turkiets storstäder. De provoceras av AKP:s alltmer auktoritära sätt att styra landet på och av partiets konservativa agenda, exempelvis Erdoğan's ständiga uppmaningar till Turkiets kvinnor att skaffa en mängd barn. Detsamma gäller givetvis även för deras föräldrar som har blivit marginaliserade under det senaste decenniet av AKP-styre. De är journalister, domare, forskare och statliga ämbetsmän. AKP har använt sin makt över statsapparaten till att byta ut dem mot människor med partibok. Detta har inte enbart inneburit ett allvarligt hot mot den sekulära medelklassens försörjningsmöjligheter utan också spritt en känsla bland turkiska akademiker att lojalitet mot regimen är mycket viktigare än gedigna yrkeskunskaper.

³³ Amnesty International, 2013

³⁴ Amnesty International, 2013, sida 50

³⁵ Amnesty International, 2013, sida 50

³⁶ Amnesty International, 2013, sida 35

Aleviterna är en annan grupp som spelat en viktig roll i manifestationerna, de tar starkt avstånd från AKP:s projekt att gradvis avsektualisera det turkiska samhället och omforma det efter en sunnimuslimsk, konservativ modell. Eftersom de har blivit förföljda och tidvis även massakrerade av den sunnimuslimska majoriteten upplever de AKP:s projekt som ett potentiellt hot inte enbart mot deras frihet utan även mot deras fysiska säkerhet. Turkiets vänsterkemalister tar avstånd från AKP på grund av partiets religiösa och konservativa politiska program. I likhet med exempelvis många yrkesarbetande kvinnor upplever de att Erdoğan försöker föra Turkiet många decennier tillbaka i tiden och att AKP aktivt undergräver många av de reformer som genomdrevs under republikens unga år. Den socialistiska delen av Turkiets arbetarrörelse³⁷ har deltagit i Gezipark-protesterna på grund av att AKP genomfört ett radikalt privatiseringsprogram och aktivt bekämpar fackföreningsrörelsen. BDP, det kurdiska nationalistpartiet, har varit splittrat gällande Gezipark-protesterna. Å ena sidan har partiet sina rötter i vänstern, å andra sidan pågår det sedan en tid tillbaka fredsförhandlingar mellan AKP och Öcalan som partiet inte ville störa. Detta återspeglar den kurdiska minoritetens interna splittring, många kurder finner Erdoğan uppmaningar till att skapa ett Turkiet för alla sunnimuslimer (vilket en majoritet av landets kurder är) sympatiska. Det finns dock också många kurder som i likhet med Turkiets kemalister anser att religionen och den sociala konservatismen inom den kurdiska befolkningsgruppen aktivt måste bekämpas och som tar klart avstånd från AKP:s konservativa projekt.

Det fanns också grupper vars anslutning till proteströrelsen kom som en överraskning. Att de tre Istanbulbaserade fotbollsklubbarnas (Galatasaray, Beşiktaş och Fenerbahçe) supporterklubbar la ned stridsyxan för att gemensamt delta i protesterna upplevdes av många turkar som näst intill ett mirakel. Lika förvånande var uppkomsten av gruppen "antikapitalistiska muslimer" vilka har varit mycket delaktiga i oppositionsrörelsen. De kritiserar AKP och den anatoliska, religiösa bourgeoisie som står bakom regeringen för att vara hycklare och inga riktiga muslimer. Enligt de antikapitalistiska muslimerna handlar islam om rättvisa och om att göra rätt för sig, inte om att kvinnor måste gå i slöja eller att man måste be fem gånger om dagen. Även om de till antalet inte är särskilt många är de antikapitalistiska muslimerna som symbol livsfarliga för regimen. De utmanar

³⁷ Det finns även en religiös och en opolitisk gren av den turkiska fackföreningsrörelsen. Se Alexandra Franzén, "Från Tel Aviv till Teheran – Arbetarrörelsen i Mellanöstern", 2011, sida 7–15

AKP:s retorik om att demonstranterna är gudlösa och utlands-sponsrade gudsförnekare som försöker skapa en grogrund för en militärkupp. Dessutom slår de mot AKP:s ömmaste punkt: deras religiösa legitimitet.³⁸

Slutsatser:

Sedan augusti har proteströrelsen mattats av betänkligt. Så fort polisens våld skördar nya dödsoffer blossar dock manifestationerna upp igen. Så sent som den 10 september 2013 var det omfattande protester i Istanbul, Ankara, Izmir och Antakya efter att aktivisten Ahmet Atakan dödats av polis.³⁹ Eftersom rörelsen inte har blivit besegrad av regeringen kan vi räkna med att sista ordet inte är sagt i Gezipark-protesterna. Det går ändå att dra några slutsatser.

Ett mer polariserat land

Turkiet har blivit ett mer polariserat land efter Gezi. Framför allt kommer oppositionen inte att glömma alla de ungdomar som dödats utan att någon ställts till svars. Protesterna har dock enbart lett till ett tapp på ett par procentenheter för Erdoğan-regimen i opinionsmätningarna, AKP är fortfarande Turkiets överlägset största parti. För den som följer Turkiets politiska utveckling under en längre period är det ändå tydligt att vänstern gradvis flyttar fram sina positioner. Det första tecknet på denna process var valet av Kemal Kılıçdaroğlu till ny partiordförande för CHP efter Deniz Baykal 2010. Kılıçdaroğlu har vridit partiet åt vänster bort från Baykals extremt reaktionära nationalism. CHP är det parti som tydligast ställt sig på demonstranternas sida under Gezipark-revolten.⁴⁰ CHP är fortfarande ett parti med stora problem men utvecklingen har utan tvekan varit positiv under de senaste åren. Det civila samhället har under samma period tagit ett steg framåt och gjort sin röst alltmer hörd; detta gäller exempelvis miljö-rörelsen, fackföreningsrörelsen och grupper som arbetar med homo- och bisexuellas rättigheter. Det mest betydelsefulla arvet efter Gezipark-revolten är dock att den lyckades slå hål på den rädsla som präglade den turkiska vänstern sedan militärkuppen 1980. En kupp som med mord, tortyr, fängelse och påtvingad exil kuvade alla progressiva krafter i landet. Den repression som mötte

³⁸ <http://www.economist.com/blogs/charlemagne/2013/07/turkish-politics>, citerat 20/9 2013.

³⁹ Tomas Thorén, "Gatuvåld efter dödsfall", Sydsvenskan, 12/9 2013

⁴⁰ www.chp.org.tr/en/wp-content/uploads/ocuuypygeziweb.pdf, citerat 8/10 2013

demonstranter, advokater, journalister och medicinsk personal som på olika sätt deltog i eller var involverade i Gezipark-protesterna gjorde dem inte rädda utan arga. I stället för att skrämja folk till tystnad fick repressionen den motsatta effekten; fler gick ut för att visa att våldet var oacceptabelt. Av allt jag såg i Turkiet under den gångna sommaren var detta det mest imponerande: 80- och 90-talister som försvarade demokratin med sina egna kroppar i ett hav av tårgas. Det visar att militärkuppen 1980 äntligen har tagit slut och att alla turkiska regeringar i fortsättningen kan förvänta sig att allmänheten inte längre kommer att nöja sig med att rösta i olika val utan aktivt delta i statens politiska liv.

En ny syn på den kurdiska frågan

En av de viktigaste konsekvenserna av protesterna är att många ur den deltagande ungdomsgenerationen har fått en ny syn på den kurdiska frågan. Det våld som utövades mot dem var ett våld som tidigare varit reserverat för kurdiska ungdomar i sydöstra Turkiets storstäder. Många nämnde spontant att den lögnaktiga massmedieskildringen av revolten fått dem att misstänka att tv-kanalers och dagstidningars beskrivningar av vad som har hänt och händer i de kurdiska delarna var lika missvisande. Detta faktum har också konstaterats av exempelvis Turkietexperten Andrea Karlsson.⁴¹

Kurdiska ungdomar protesterade tillsammans med sina turkiska generationskamrater på Taksim och på andra platser över hela landet. Det finns en berömd bild från Gezi-demonstrationerna där man ser en kemalist och en kurdisk nationalist gemensamt demonstrera (och en man som uppenbarligen sympatiserar med det gamla fascistpartiet MHP i bakgrunden).⁴² Det är något helt nytt som inte tidigare setts i Turkiet men som på lång sikt kan betyda mycket för den ömsesidiga förståelsen mellan folken. Trots de många likheterna dem emellan har turkisk och kurdisk nationalism varit på allvarlig kollisionkurs sedan många decennier tillbaka.

AKP är inget oövertägligt parti

AKP har sin bas bland den religiösa bondebefolkningen på landsbygden, en grupp som varje år minskar på grund av den

⁴¹ <http://www.dn.se/nyheter/varlden/chatt-protesterna-i-turkiet/>, citerat 14/11 2013

⁴² <http://technosociology.org/?p=1421>, citerat 14/10 2013

snabba urbaniseringstakten i Turkiet. Gecekondu är ett namn på de slumkvarter som vuxit upp runt Turkiets stora städer som Istanbul, Ankara, Izmir och Adana. Ingen vet hur många som bor i dessa men det rör sig tveklöst om många miljoner människor. En viktig anledning till att AKP vinner valen är att partiet har lyckats övertyga gecekondubefolkningen om att AKP bäst skyddar gruppens ekonomiska intressen. De röstar för tillfället på AKP för att partiet har lyckats bringa tillväxt till landet, ett välstånd som även kommit denna grupp till del. Om CHP ska kunna vinna val igen måste man vinna gecekondubefolkningen och visa att man är skickligare än AKP på att lyfta upp människor ur fattigdom. Detta kommer att kräva mycket av CHP, som ofta framstår som ett relativt elitistiskt parti med en stark anknytning till den universitetsutbildade medelklassen i Turkiets västra del, men är på inget sätt omöjligt. Bülent Ecevit lyckades med ekvationen på 70-talet. Därför är troligtvis Turkiets ekonomiska inbromsning under de senaste två åren ett (på kort sikt) mycket större hot mot Erdoğan-regimen än Geziprotesterna; arbetslösheten ligger på nio procent och tillväxten är nere på tre procent, så sent som 2011 låg den senare på nio procent.⁴³ AKP är ett parti som står och faller med ekonomin på grund av Turkiets (i Europa) ovanliga klasstruktur.

Om det finns skäl att känna sig optimistisk angående den turkiska vänsterns utveckling är sanningen den motsatta gällande regeringspartiet. Detta blir mer auktoritärt för varje månad som går. Ett gott exempel är AKP:s propagandafilm om Geziparkprotesterna som släpptes i juni. I den sägs det rent ut att det är utländska aktörer som ligger bakom organiserandet av Geziprotesterna och att dessa använder CHP som sitt lydiga instrument. De internationella konspiratörerna går under namnet "räntelobbyn". De är finansärer med kontroll över världsekonomin som vill sabotera Turkiets framgångar. Även om själva ordet aldrig nämns är det svårt att dra någon annan slutsats än att det är judar som filmen pratar om. Polisen framställs som hjältar som enbart försvarat landet mot gudlösa vandaler.⁴⁴ Regeringens bild av de gångna månadernas motstånd är alltså att judar med betydande finansiella resurser använder sig av det största turkiska oppositionspartiet för att bringa kaos och förödelse till landet. Förutom att resonemanget är motbjudande antisemitiskt är det givetvis oroväckande att CHP och demonstranterna utmålas som utländska agenter. Sådana saknar som bekant demokratiska

⁴³ The Economist, "The new young Turks", 8 juni 2013

⁴⁴ http://www.youtube.com/watch?v=9_hMKrjU6OY, citerat 22/9 2013

rättigheter i världens alla länder. USA:s ambassadör till Turkiet under åren 2008 till 2010, James F. Jeffrey, kommenterade händelseutvecklingen med följande ord när han tidigare i år talade till senatens utrikeskommitté: *"What in particular has troubled observers, including me, and the U.S. government, is the attitude of some, but not all, of the government leaders. These leaders, including the prime minister, have generally demonized all of the demonstrators and are increasingly criminalizing peaceful protest and even free speech if supportive of the demonstrators. This calls into question the government's commitment to free speech and assembly."*⁴⁵

En instrumentell syn på demokratin

Det grundläggande problemet med den turkiska varianten av politisk islam är att rörelsens politiker alltid har haft en instrumentell syn på demokratin. Den har inget egenvärde utan ses som ett verktyg som bör användas då det är till gagn för de egna syftena men senare kan kasseras. Allra bäst har Erdoğan själv uttryckt denna idé då han förklarade att *"Democracy is like a train. We shall get out when we arrive at the station we want"*⁴⁶. Det är därför AKP-regimen med skarpa ordalag kan ta avstånd från det våld som drabbar Muslimska brödraskapets ledare och anhängare i olika länder i Mellanöstern men samtidigt själva skicka poliser i TOMA mot obehäpnade turkiska tonåringar. Att AKP genomförde flera reformer som utökade demokratin och de mänskliga rättigheterna under sina första år handlade om att de själva led under det repressiva militärstyret som fortfarande präglade Turkiet under 2000-talets första år. Nu har rörelsen kommit till en punkt där respekt för demokrati och mänskliga rättigheter skadar den egna rörelsen och, helt logiskt, dragit slutsatsen att det är dags "att hoppa av tåget". Många skyller denna demokratisyn på personen Erdoğan men det är att individualisera ett drag som tvärtom präglar en hel rörelse. Det gick exakt likadant när representanter för politisk islam tog makten i Turkiet under 50-talet. I maj 1950 vann Demokratiska partiet Turkiets första demokratiska val. DP var precis som AKP stöpt inom ramen för turkisk politisk islam med dess mix av ekonomisk liberalism och socialt konservativa, religiösa värderingar. Partiet började med att utöka demokratin och friheten i republiken; politiska fångar gavs amnesti, böne-

⁴⁵

[http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/testimony/Jeffrey Testimony20130731_v2.pdf](http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/testimony/Jeffrey%20Testimony20130731_v2.pdf), citerat 14/11 2013

⁴⁶ Citat ur

<http://www.spiegel.de/international/world/the-tribune-of-anatolia-america-s-dark-view-of-turkish-premier-erdogan-a-732084.html>, citerat 2/10 2013

utropen återgick till att vara på arabiska (tidigare hade de varit på turkiska), pressfriheten ökade och det blev enklare för medborgare att åka utomlands.⁴⁷ Redan 1953 började dock partiet visa mer auktoritära tendenser, pressfriheten kringkars och universitetsforskare blev belagda med politiska restriktioner. DP:s politik blev sedan under resten av 50-talet successivt alltmer antidemokratisk. Till sist tilläts ingen politisk opposition över huvud taget, regeringen hade i praktiken avskaffat demokratin genom att förbjuda politiska möten, slå ned på pressen och kriminalisera sina politiska antagonister i parlamentet. Den allvarligaste kritiken mot Menderes-administrationen var dock att den tillät anhängare att utöva våld mot obeväpnade civila. Detta skedde i september 1955 då regeringen skickade ut en mobb från Taksim som begick pogromer mot Istanbuls grekiska minoritet; dessa misshandlades, våldtogs och jagades från sina hem. På order undvek polisen att ingripa. Den stora majoriteten Istanbul-greker flydde till Grekland antingen i direkt anslutning till pogromerna eller snart därefter.

Våldet mot Istanbuls greker och Menderes-administrationens de facto avskaffande av demokratin fick unga, radikala officerare att 1960 genomföra en statskupp med stöd av Istanbul och Ankaras befolkning (däremot var landsbygdsbefolkningen emot interventionen). De återinförde demokratin 1961.⁴⁸ AKP talar ofta om statskuppen 1960 i starkt fördömande ordalag men förklarar aldrig bakgrunden till den. Själva grundproblemet med Menderes-regimen var dock att DP hade en rent instrumentell syn på demokrati, den sågs som ett verktyg som man kunde använda i en fas men som man senare kunde göra sig av med. Det är därför med en stark känsla av déjà vu som man läser om AKP:s historia under de senaste tio åren. Skillnaden är att det i dag inte längre finns någon som hoppas och tror (vare sig inom eller utanför försvarsmakten) att en samling unga officerare kommer att intervensera för att lösa situationen.

Turkiet och EU efter Taksim

Utrikespolitiskt sett innebär AKP:s handlande under Gezipark-protesterna att Turkiet omöjligen kan bli EU-medlem så länge det inte blir regeringsskifte i landet. Angela Merkel talade för en majoritet EU-medborgare när hon konstaterade att hon "chockats" av den turkiska regeringens sätt att bemöta demonstranterna och

⁴⁷

<http://www.turkishweekly.net/article/60/the-menderes-period-1950-1960-.html>, citerat 12/10 2013

⁴⁸ Erik Zürcher, *Turkey – A Modern History*, 2004, sidorna 221–241

att *"There were horrible images in which one could see that the approach was much too harsh in my view... What is happening in Turkey at the moment does not meet with our ideas of freedom of assembly, (or) freedom of expression"*.⁴⁹ Utrikespolitiskt har protesterna alltså inneburit att AKP fjärrmat sig än mer från EU och snarare följer en neo-osmansk linje där ett självständigt Turkiet försöker bli Mellanösterns viktigaste regionala aktör. Det farligaste med denna linje är att Turkiet aktivt underblåser schismen mellan sunni- och shiamuslimer som åter blossat upp i Mellanöstern efter USA:s invasion och ockupation av Irak 2003. Tydligast ser man detta i Syrien där Turkiet beväpnar och finansierar många sunnimuslimska miliser, en lek med eld som riskerar sprida det fruktansvärda våldet in över landets gränser. Över 50 personer dog i en terroristattack i Reyhanlı nära den syriska gränsen i maj 2013, man vet inte vilka som låg bakom men det är ingen som betvivlar att det var ett svar på Turkiets agerande i Syrien.

Om Angela Merkel på ett tydligt sätt markerade att hon ansåg att AKP-regeringens agerande under Gezirevolten var oacceptabelt var EU:s officiella svar i form av 2013 års framstegsrapport i stället påtagligt återhållsamt och försiktigt. Slutsatsen i det stycke som behandlar regeringens arbete för att stärka demokratin och rättsstaten i Turkiet under året lyder: *"Overall, the government continued to express its commitment to further democratisation and political reforms. A polarising political climate prevailed, marked by a lack of dialogue and of a spirit of compromise, as illustrated by the government's handling of major civil protests in May-June. The pattern of adopting key policies and proposing legislation without sufficient consultation was broadly maintained. There was some progress in devolving powers to local government."*⁵⁰ EU har i takt med att medlemsförhandlingarna dragit ut på tiden alltmer kommit att förlora sitt inflytande över Turkiets agerande. Det är inte längre många turkar som föreställer sig att landet en dag kommer att bli medlem av unionen. I september 2013 förklarade Turkiets dåvarande EU-minister Egemen Bağış att inte ens han tror att landet någonsin kommer att bli accepterat som medlemsstat.⁵¹ Anledningen till detta är inte

⁴⁹ Citat ur

<http://www.hurriyetdailynews.com/merkel-turkish-response-to-protests-much-too-harsh.aspx?pageID=238&nID=48947&NewsCatID=351>, citerat 13/10 2013

⁵⁰ Citat ur

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/brochures/turkey_2013.pdf, citerat 17/11 2013

⁵¹

<http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-will-probably-never-be-eu-member-minister-bagis-says.aspx?PageID=238&NID=54899&NewsCatID=338>, citerat 17/11 2013

enbart att EU:s mäktigaste medlemsstater inte önskar se Turkiet i unionen utan också att den turkiska allmänheten inte längre stödjer ett medlemskap. Enligt The Economist vill endast 33 % av turkarna att landet ska gå med i EU medan över 70 % önskade en sådan utveckling 2005.⁵² Mitt personliga intryck är därför att Turkiets framtida eventuella EU-medlemskap är en större fråga i exempelvis Sverige där en strid ström av artiklar kontinuerligt produceras i ämnet än i Turkiet där frågan inte debatteras i någon högre utsträckning längre. Det massmediala utrymmet tas i stället upp av inbördeskriget i Syrien, kurdfrågan och AKP-regimens olika åtgärder för att främja ett mer religiöst och konservativt levnadssätt. Tillsammans innebär detta att det är mycket svårt för EU att ha något reellt inflytande över händelseutvecklingen i Turkiet.

Sverige och Turkiet

Socialdemokraterna samarbetar i dagsläget med CHP och BDP medan LO stödjer sin motsvarighet DISK i Turkiet. Det socialdemokratiska partiets analys av Turkiet under de senaste åren är att utvecklingen går åt fel håll gällande demokrati och mänskliga rättigheter och att det är fullständigt oacceptabelt att Turkiet har fler fängslade journalister än exempelvis Kina. Hur AKP-regeringen agerade under Gezirevolten kom därför inte som en överraskning utan snarare som en bekräftelse på den negativa utvecklingen för partiledningen. SAP har också gjort analysen att CHP under Kılıçdaroğlu lämnat militarismen och extremnationalismen bakom sig och blivit ett mer modernt och demokratiskt vänsterparti.⁵³ Såväl SAP:s som LO:s stöd till CHP, BDP respektive DISK förtjänar att uppmuntras, de är tre organisationer som aktivt arbetar för att demokratisera Turkiet och föra fram progressiva åsikter. I ett land som Turkiet där många fortfarande minns och uppskattar Olof Palme kan ett enkelt stöduttalande av SAP:s partiledning få stor spridning och massmedialt genomslag. Det är därför mycket positivt att Socialdemokraterna och LO är aktivt engagerade i Turkiet och har gjort en välgrundad analys av Turkiets politiska landskap. Förhoppningsvis kan denna syn prägla Sveriges politik gentemot Turkiet efter en eventuell rödgrön valseger 2014. Moderaterna och Carl Bildt har en påfallande positiv grundattityd gentemot AKP, troligtvis på grund av

⁵²

<http://www.economist.com/news/europe/21572244-many-turks-have-given-up-progress-towards-eu-inches-forward-tiny-thaw>, citerat 17/11

⁵³ Intervju med Ann Linde, chef för PES internationella avdelning i Bryssel, 11/11 2013 i Istanbul.

regeringen Erdoğans starkt nyliberala ekonomiska politik. När Carl Bildt i november 2013 publicerade en debattartikel i Dagens Industri om Turkiet var rubriken "Erdogans Turkiet på rätt väg".⁵⁴ Det budskapet kommer knappast att bidra till att AKP-regimen i högre utsträckning börjar respektera de mänskliga rättigheterna eller yttrandefriheten.

Taksim är överallt, motståndet är överallt

Jag var tvungen att komma till Istanbul för att inse vad det är som håller på att ske i Europa, USA och Mellanöstern i dag. Det var en stekhet eftermiddag då jag stod och betraktade Istanbuls paradgata İstiklal Caddesi där hundratals poliser och aktivister stod ansikte mot ansikte med varandra. Ungdomarna ropade de vanliga slagorden "Her yer Taksim, her yer direniş!" och "Erdoğan istifa!"⁵⁵ medan polisen ställde sig i formation, redo för en rejäl gatustrid. Det var någonting som var starkt bekant med scenen. Plötsligt insåg jag att det precis såg ut som de bilder som jag och min generation vuxit upp med av 1968, beväpnade poliser mot obeväpnade gymnasieungdomar och studenter. Det är svårt att se medan det fortfarande pågår men jag tror verkligen att vi står inför ett nytt 1968 där framför allt ungdomar gör uppror över stora delar av hela världen. Kraven ser annorlunda ut i olika länder men det är uppenbart att den generation som föddes mellan 1980 och 1995 är mycket missnöjd med dagens på en och samma gång djupt nyliberala och mycket auktoritära samhälle och aktivt visar detta genom olika fredliga aktioner. Det är lika uppenbart att den traditionella vänstern, socialdemokratin och ex-kommunisterna har otroligt svårt att fånga in och kanalisera detta missnöje. Eftersom det samtidigt finns starka motkrafter i våra samhällen finns det ingenting som säger att ungdomen nödvändigtvis måste gå segrande ur denna strid. Det vore att ägna sig åt falsk optimism. Om inte vänstern klarar av att fånga upp detta missnöje är det tvärtom mycket troligt att olika reaktionära krafter växer sig starkare och att apati och modlöshet brer ut sig hos denna generation. Potentialen för en nytändning av vänstern (i bred bemärkelse) finns dock bland alla dessa protesterande ungdomar. Istanbul sommaren 2013 bör därför sälla sig till den rad städer som under de senaste åren sett liknande uppror: Teheran, Madrid, New York, Kairo, London. Taksim är överallt, motståndet är överallt.

⁵⁴ <http://www.di.se/artiklar/2013/11/6/debatt-erdogans-turkiet-pa-ratt-vag/>, citerat 17/11 2013

⁵⁵ Se fotnot 18.

Referenser

Litteratur

- Amnesty International, 2013, *Gezi Park Protests – Brutal denial of the right to peaceful assembly in Turkey*, London, Amnesty International
- Aydın, Eylem, 2013, *Çapulcunun gezi rehberi*, Istanbul, Hemen Kitap
- Cağlar, Ekim, 2013, "De väntar på nästa fas av Geziupproret", *Tiden* 4/2013
- Dismorr, Ann, 2008, *Turkey Decoded*, London, Saqi
- Economist, "The new young Turks", 8/6 2013
- Economist, "The Press in Turkey – Not so free", 6/4 2013
- Economist, "The Turkish economy strong but vulnerable", 15/6 2013
- Economist, "Turkey and its army – Erdoğan and his generals", 2/2 2013
- Erbil, Gamze, 2013, *Gezi Günlükleri*, Istanbul, Yazılama
- Franzén, Alexandra, 2011, *Från Tel Aviv till Teheran – Arbetarrörelsen i Mellanöstern*, Stockholm, Arena Idé
- Jenkins, Gareth H., 2009, *Between Fact and Fantasy: Turkey's Ergenekon Investigation*, Stockholm, Institute for Security and Development Policy
- Karlsson, Ingmar, 2009, *Turkey in Europe but not of Europe?*, Istanbul, TESEV
- Penguen, 27/6 2013
- Thorén, Tomas, "Gatuvåld efter dödsfall", *Sydsvenskan*, 12/9 2013
- Zürcher, Erik, 2004, *Turkey – A Modern History*, London, I.B. Tauris

Internetkällor

- http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/brochures/turkey_2013.pdf (EU:s framstegsrapport för Turkiet 2013)
- <http://www.di.se/artiklar/2013/11/6/debatt-erdogans-turkiet-pa-ratt-vag/> (Carl Bildt, "Erdogans Turkiet på rätt väg")
- <http://www.dn.se/nyheter/varlden/chatt-protesterna-i-turkiet/> (Turkiet-experten Andrea Karlsson om proteströrelsen i Turkiet)
- en.rsff.org/press-freedom-index-2013,1054.html (Reportrar utan gränsers mediefrihetsindex 2013)
- krugman.blogs.nytimes.com/2012/03/12/a-moscow-show-trial-on-the-bosphorus/?_r=0 (Dani Rodrik "A Moscow Show Trial on the Bosphorus")

technosociology.org/?p=1421 ("Come, Come, Whoever You Are." As a Pluralist Movement Emerges from Gezi Park in Turkey)

www.aksam.com.tr/siyaset/basbakan-erdogan-konusuyor-canli/haber-211898 ('CHP ve bir kaç çapulcudan izin alacak değiliz!' Taksim'e opera da yapacağız cami de)

www.aljazeera.com/indepth/features/2013/02/2013217124044793870.html (Turkey: 'World's biggest prison' for media)

www.chp.org.tr/en/wp-content/uploads/occupygeziweb.pdf (Observations on Occupy Gezi Events)

www.economist.com/blogs/charlemagne/2013/07/turkish-politics (The anti-capitalist muslims)

<http://www.economist.com/news/europe/21572244-many-turks-have-given-up-progress-towards-eu-inches-forward-tiny-thaw> (Turkey and the European Union)

www.erdemgunduz.org/ARTICLE.html (The Speech of the standing man in Berlin)

www.hurriyetdailynews.com/harsh-police-crackdown-empties-istanbul-gezi-park-taksim-square.aspx?PageID=238&NID=50303&NewsCatID=341 (Harsh police crackdown empties Istanbul's Gezi Park, Taksim Square)

www.hurriyetdailynews.com/merkel-turkish-response-to-protests-much-too-harsh.aspx?pageID=238&nID=48947&NewsCatID=351 (Merkel: Turkish response to the protest "much too harsh")

www.hurriyetdailynews.com/Default.aspx?pageID=238&nid=52296 (Majority supports Ottoman sultan's name for third Bosphorus bridge: AKP poll)

www.hurriyetdailynews.com/the-sivas-massacre-in-five-questions.aspx?pageID=238&nID=49923&NewsCatID=341 (The Sivas massacre in five questions)

www.hurriyetdailynews.com/Default.aspx?pageID=238&nid=21456 (Have five kids, Turkish PM tells Kazakhstan)

www.hurriyetdailynews.com/22-year-old-protester-dies-in-turkey-protests.aspx?pageID=238&nID=54154&NewsCatID=341 (22-year-old protester dies in demo in southern Turkey)

<http://www.hurriyetdailynews.com/turkey-will-probably-never-be-eu-member-minister-bagis-says.aspx?PageID=238&NID=54899&NewsCatID=338> (Turkey will probably never be EU-member, Minister Bağış says)

www.independent.co.uk/life-style/health-and-families/health-news/abortions-are-like-air-strikes-on-civilians-turkish-pm-recep-tayyip-erdogans-rant-sparks-womens-rage-7800939.html ('Abortions are like air strikes on civilians': Turkish PM Recep Tayyip Erdogan's rant sparks women's rage)

www.nurolmakina.com.tr/en/products/internal-security/toma.html (företaget Nurolmakina om den egna produkten TOMA)

www.radikal.com.tr/politika/basbakan_erdogan_twitter_denen_bir_bela_var-1135952 (Başbakan Erdoğan: Twitter denen bir bela var)

www.spiegel.de/international/world/profile-of-turkish-protest-movemet-icon-erdem-guenduez-a-920577.html (Turkey's Protest Hero: The Standing Man Says More Must Be Done)

www.spiegel.de/international/world/the-tribune-of-anatolia-america-s-dark-view-of-turkish-premier-erdogan-a-732084.html (The 'Tribune of Anatolia': America's Dark View of Turkish Premier Erdogan)

www.turkishweekly.net/article/60/the-menderes-period-1950-1960-.html (The Menderes Period 1950-1960)

http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/testimony/JeffreyTestimony20130731_v2.pdf (James F. Jeffrey's tal till senatens utrikeskommitté)

www.youtube.com/watch?v=9_hMKrjU6QY (Propagandafilmen *The Game*)

Intervju

Ann Linde, 11/11 2013, Istanbul

Tidigare rapporter i serien Ny Tid

Rapporterna finns tillgängliga för nedladdning från <http://www.arenaide.se/rapporter/>

- Rapport 20, *Sino-japansk lek med historisk eld*, av Börje Ljunggren, januari 2014
- Rapport 19, *The Swedish Model – conflict or consensus?*, av Håkan A Bengtsson, oktober 2013
- Rapport 18, *Vi har aldri vært kulturradikale. Georg Brandes og kulturradikalismen*, av Håvard Friis Nilsen, maj 2013
- Rapport 17, *Pengar till politikerna och risken för korruption*, av Sverker Lindström, april 2013
- Rapport 16, *Wii the people – Partier, rörelser, infrastruktur och presidentvals kampanjen 2012*, av Matt Browne, översatt av Eric Sundström, december 2012
- Rapport 15, *Vinst och den offentliga tjänstemarknaden – En rättslig analys*, av Ardalan Shekarabi, oktober 2012
- Rapport 14, *Cuba – In Search of an "Orderly Transition"*, av Uwe Optenhögel och Florian Pronold, september 2012
- Rapport 13, *Efter Europas svältkur – En ny ekonomisk debatt?*, av Katrine Kielos, juni 2012
- Rapport 12, *Ecological Industrial Policy as a Key Element of a Sustainable Economy in Europe*, av Matthias Machnig, april 2012
- Rapport 11, *Finanskapitalets makt och fackets möjligheter*, av Ingemar Lindberg och Magnus Ryner, mars 2012
- Rapport 10, *Myten om Järnladyen – Bilden av Margaret Thatchers ekonomiska politik*, av Katrine Kielos, februari 2012
- Rapport 9, *Creating a Sustainable Solidaristic Society: A Manual*, av Bo Rothstein, november 2011

- Rapport 8, *Från Tel Aviv till Teheran – Arbetarrörelsen i Mellanöstern*, av Alexandra Franzén, september 2011
- Rapport 7, *Strategier för en global fackföreningsrörelse*, av Mats Wingborg, september 2011
- Rapport 6, *Latinamerika, vänstern, framtiden*, av Magnus Linton, januari 2011
- Rapport 5, *Det civila samhället mellan stat och marknad*, av Håkan Arvidsson, december 2010
- Rapport 4, *Nästa vänster – efter den nationella klasskompromissens tid*, av Ingemar Lindberg, oktober 2010
- Rapport 3, *Det populistiska laboratoriet. Nederländerna inför valet*, av Per Wirtén, juni 2010
- Rapport 2, *What's left? Fransk vänster efter förnyelsen som aldrig kom*, av Wojtek Kalinowski, mars 2010
- Rapport 1, *En radikal och progressiv stadspolitik – en provisorisk utopi*, av Johannes Åsberg, mars 2010